

Символи і логотипи Теріологічної школи та види-символи

Ігор Загороднюк

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Луганськ)
e-mail: zoozag@ukr.net

ZAGORODNIUK, I. Symbols and logos of the Theriological School and symbol species. — The use of recognisable images to denote information products, promotions, and seminars of the Theriological School has been going on since the commencement of the network. The primary ideas were the use of thematic images of mammals for individual actions — lynx on the cover for the volume "Mammals under the protection of the Bern Convention", the long-eared bat on the emblem of the action "Night of Bats", a marmot on the emblem of the Therioschool in Luhansk Nature Reserve, an otter on the emblem of the Terioschool dedicated to aquatic mammals, etc. Further, there were three areas of specialisation — the use of the depiction of the lynx's head as the main logo of publications and information letters of the Terioschool, the use of images of one of the mammal species that symbolise the theme or venue of the next Therioschool, on the emblem of the school, initiation and development of the annual action "Mammal of the Year" with relevant information materials, photo contests and other forms of activity.

Вступ

Символи — це знаки, які несуть чимало інформації, значно більше за ту, що вкладена в їхню графіку. Про значення чи цінність подій, про традицію, про емоції. Кожна навіть одноразова подія в житті наукової спільноти, зокрема й наукового товариства, яким є Українське теріологічне товариство, запам'ятовується через певні образи. Ними можуть бути пам'ятні зображення, сувеніри, значки, емблеми, логотипи, наклейки, календарі, акроніми. Здавня повелося, що наукові події та наукові спільноти «маркуються» певними символами. Цьому, поза сумнівом, сприяє той факт, що багато хто з науковців, а надто біологів, змалку є колекціонерами (Рое, 1951), а наукова атрибутика є часто естетичним і бажаним об'єктом уваги. Тому символіка наукових видань, семінарів і акцій є важливим атрибутом діяльності науковців. Особливо цінними є ті зображення та інші атрибути, які оформлені в серії.

Тут мова йтиме, насамперед, про графічну символіку. Звісно, спектр наукової символіки значно ширший і охоплює, зокрема й коди у формі вербальних символів (від акронімів типу НАНУ до фразеологізмів, приказок, кліше і мемів). Символи, за О. Лосевим, «вказують на певний предмет, що виходить за межі його безпосереднього змісту. Під символом розуміють свого роду відображення, але вже у свідомості та мисленні» (Лосев, 1995: 20).

Звісно, складність графічної символіки може бути дуже різною — від найпростіших стилізованих логотипів до складних, у форматі графічного резюме, бейджів конференцій та пам'ятних наклеюк, що несуть інформацію про семінари або акції. Тварини є найпоширенішими, а тому й найбажанішими символами в позначеннях природоохоронних установ та акцій (напр. панда) та в іншій символіці, аж до гербів міст і родових знаків. Звісно, наукові товариства також розробляють і використовують символіку.

Ідея маскотів та види-символи Теріологічної школи

За інформаційними сайтами, маскот персоніфікує бренд, показує його цінності, говорить про культуру і формування стосунків (ставлення) до бренду. Логотип — це більш стилізований варіант маскоту, картинка, яка символізує бренд. Хоча бренд — це переважно економічне поняття, до певної міри наукові інститути та наукові товариства й інші спільноти — це також бренди. І їхня пізнаваність залежить від символіки. Теріошкола не одразу прийшла до своїх маскотів і логотипів, шлях був по-суті стихійним, оскільки від початку такої мети не було. Проте в процесі розвитку наших акцій, семінарів та іншої активності виробилася й символіка.

Теріошкола доволі швидко «вийшла» на свій вид-символ — рись. Сталося це у період 1999–2003 років. По-перше, рисунок цього виду хижих у виконанні Миколи Кондакова (1908–1999) було обрано для обкладинки тому 2 «Праць Теріологічної школи» (Свавці..., 1999). З 1999 р. рись як символ ми почали вмщати на різних виданнях — обкладинках ПТШ, бюлетені *Novitates Theriologicae*, обкладинках теріологічних випусків наукових праць університетів (напр. УжНУ за 2005 р.) та інформаційних листах товариства (рис. 1).

Одночасно в товаристві було розвинуто активність кількох дослідницьких груп, серед них і групи HELP з охорони великих хижих, серед яких найбільш виразним було визнано рись (ведмідь рідкісний і обмежено поширений, вовк всюдисущий і не під охороною), і місцева екогрупа з досліджень і моніторингу хижих на базі Поліського заповідника (діяльність С. Жили) мала назву «Рись». Рись — це вид родини котових, представники яких незмінно викликають симпатії, а тому вид є гарним символом не лише для досліджень, але й природоохоронних акцій, тим паче він із самого початку внесений до Червоної книги України (з 1980 року: Червона..., 1980). Стилiзований рисунок цього логотипу, що з 2003–2005 рр. використовується для сторінок веб-сайту Українського теріологічного товариства (УТТ) та документів Теріологічної школи (як секції УТТ), підготувала Марія Тищенко-Тишковець.

Та сама рись була на обкладинках наступних випусків ПТШ, у т.ч. випусків 3–8 за 2002–2006 рр., проте вже з поточного року ми перейшли на використання стилізованого зображення, яке буде використовуватися для позначення наших видань, листів про школи-семінари та сторінок нашого сайту.

1999

2003

2003–2005

2005

2006

2007

Рис. 1. Рись як логотип Теріологічної школи та її видань (колекція найперших зображень цієї серії на виданнях УТТ): 1999 — обкладинка книжки «Ссавці під охороною Бернської конвенції» (випуск 2 в серії «Праці Теріологічної школи», ПТШ), 2003 — титульна сторінка книги «Кажани України та суміжних територій» (випуск 3 ПТШ), 2003 (2) — титульна сторінка першої версії сайту Теріологічної школи (terioshkola.narod.ru; автор стилізації — Марія Тищенко-Тишковець); 2005 — обкладинка випуску 17 в серії «Біологія» Наукового вісника Ужгородського університету з працями XI Теріошколи 2004 р. (Загороднюк, Зізда, 2005)*; 2006 — титульна сторінка збірника «Теріофауна сходу України» (випуск 7 в серії ПТШ); 2007 — титульна сторінка цього випуску бюлетеню «Методики обліку теріофауни».

Fig. 1. Lynx as a logo of the Theriological School and its publications (collection of the first images of this series in publications of the Ukrainian Theriological Society).

* У звіті про 11 Теріошколу відмічено, що цей том вміщав «Збірку праць за матеріалами 11 Теріологічної школи (Мигія, 2004) разом з працями IV Ужгородських ентомологічних читань» (Загороднюк, Зізда, 2005: 197). Його упорядником та редактором був автор цього огляду.

Види-символи щорічних теріологічних шкіл-семінарів

Підготовку тематичних логотипів Теріюшколи як щорічного семінару нами започаткували 2002 року, при підготовці матеріалів 7 Теріюшколи, що мала назву «Великі хижі ссавці України та прилеглих країн» (Поліський природний заповідник, 15–17 грудня 2000 р.). До того незмінними атрибутами були рись і силуети інших тварин, яких наводили як елемент дизайну.

Нижче подано огляд символів наших щорічних зібрань — теріологічних шкіл-семінарів, проведених до цього часу, тобто за період 1994–2009 років, а по суті — починаючи з 2000 року, коли символіка стала обов'язковим атрибутом. До того використання зображень тварин-символів було неповним; звичайно це були невеликі силуети тварин, без будь-яких додаткових позначень, напр. маленький силует кажана на емблемі та бейджах 5 Теріюшколи (біостанція Гайдари Харківського університету, 28 вересня – 3 жовтня 1998 р.) або силует ведмеда на емблемі та бейджах 6 Теріюшколи (Біостанція Гутисько Тернопільського університету, 28 вересня – 2 жовтня 1999 р.).

Надалі ідея набула розвитку. Після згаданої вже Поліської теріюшколи (2000), що мала вовчу символіку, було розроблено «звірині» бейджі наступних трьох шкіл — з бабаком як частиною емблеми Луганського заповідника, що був місцем проведення 8 Теріюшколи (Провалля, 13–18 травня 2001 р.) (Загороднюк, 2005), бейдж з маскотним борсуком на емблемі 9 Теріюшколи у Природному заповіднику «Розточчя» (Львівщина, 7–12 жовтня 2002 р.) (див. обкладинку цього випуску *Novitates Theriologicae*), бейдж та інша символіка з муфлоном для 10 Теріюшколи в Криму (Проходне, 6–11 жовтня 2003 р.).

Подальші школи-семінари вже використовували ідеї цих попередніх семінарів на повну потужність — для всіх їх тепер незмінно розроблялася емблема (автором усіх емблем був автор цього огляду спільно з організаторами від приймаючої сторони). Усі вони мали три основні формати використання: 1) як емблема на інформаційних листах, роздаткових матеріалах і відповідних сторінках веб-сайту Теріологічної школи, 2) як наклейки, що вкладалися до папки учасника, 3) як плакати, що вивішувалися на вході до будівель, зал та інших локацій поточної Теріюшколи, а також на кафедрі у залі засідань.

Загалом вибір видів-символів визначався трьома базовими критеріями: 1) вид мав бути пов'язаним з основною темою школи, були певним символом головної теми, 2) вид мав бути характерним представником місцевої фауни або хоча би регіону проведення школи, звичайно з-поміж раритетів, 3) вид мав бути «власною» символікою для організаторів поточної теріюшколи, принаймні на персональному рівні, або на рівні установи.

Таким шляхом обрано види для емблем подальших теріюшкіл: відра — для 11 школи ««Дослідження гідрофільних угруповань ссавців» (Мигія, 11–16 жовтня 2004 р.), вивірка — для 12 школи «Синантропія ссавців та фауна урбо-екосистем» (Луганськ, 25–29 листопада 2005 р.), ліскулька — для 13 школи «Раритетна теріофауна» (Кам'янець-Подільський, 9–13 жовтня 2006 р.).

Емблема VII Теріологічної Школи (Селезівка, 2000)

Емблема VIII Теріологічної Школи (Провалля, 2001)

Емблема IX Теріологічної Школи (Розточчя, 2002)

Емблема X Теріологічної Школи (Крим, Прохолодне, 2003)

Емблема XI Теріологічної Школи (Мигія, 2004)

Емблема XII Теріологічної Школи (Луганськ, 2005)

Емблема XIII Теріологічної школи (Кам'янець, 2006)

Рис. 2. Емблеми Теріологічних шкіл-семинарів 2000–2006 років, які були представлені у трьох форматах: як емблема, як наклейка та як плакат (докладніше в тексті).

Fig. 2. Emblems of Theriological schools-seminars of 2000–2006, which were presented in three formats: as an emblem, as a sticker and as a poster (more in the text).

Кажани як символи

Серед символіки Теріологічної школи особливе місце посідають кажани. Значною мірою це пов'язано з тим, що чимало колег з активу нашого товариства цікавляться питаннями біології й охорони кажанів (Загороднюк та ін., 1998) і регулярно проводять різні акції, пов'язані з цим. Зокрема, починаючи з 5 Теріологічної школи в Гайдах (1998), ми щороку на Теріологічній школі-семинарі та поза нею проводимо акцію «Ніч Кажанів», а також організували три «позашкільні» семінари (рис. 3).

Емблема «детекторного» семінару (Ядуги, 2000)

Емблема конференції про кажанів Карпат (Рахів, 2000)

Логотип групи УХЦ/УЦОК (версія 1999/2005 років)

Рис. 3. Емблеми «позашкільних» семінарів УТТ, присвячених кажанам: «детекторний» семінар у Ядугах (2000), конференція «Кажани Карпатського регіону» (2000), та логотип УЦОК.

Fig. 3. Emblems of "out-of-school" seminars of UTT devoted to the bats: "detector" seminar in Yaduty (2000), conference "Bats of the Carpathian region" (2000), and the logo of the UCEBA.

Серед останніх — семінар з використання ультразвукових детекторів для спостережень за кажанами, що відбувся навесні 2000 року на біостанції «Ядуги» (Використання..., 2000; Загороднюк, Годлевська, 2000), конференцію Кажани Карпатського регіону, що пройшла восени того ж року в Карпатському біосферному заповіднику (Кажани..., 2003).

Ця активність, що починалася як діяльність у рамках дослідницької групи «Український хіроптерологічний центр» (УХЦ), з весни 2001 р. оформлена в секцію Українського теріологічного товариства з назвою «Український центр охорони кажанів» (УЦОК) (Загороднюк та ін., 2005).

Логотип групи УХЦ – УЦОК показано на рис. 3 (праворуч).

Логотипом групи залишилася та сама емблема зі стилізованим зображенням кажана на фоні повні (рис. 3, праворуч). За цей час ми створили і поширили (зокрема завдяки співпраці з EUROBATs і з нашими польськими колегами) низку постерів, буклетів та наклейок із зображеннями кажанів, у тому числі й наклейки із зображенням голови підковика та різноманітну друковану продукцію з логотипом УЦОК, а також з логотипом EUROBATs та логотипом польського Центру хіроптерологічної інформації (СІС). Логотип УЦОК залишився головним на створеному нами веб-сайті УЦОК: <http://kazhan.org.ua/>.

Роки звірят

Символи теріошкіл надалі планується зробити також символами відповідного року, увівши номінацію «Ссавець року», з допомогою якої товариство планує привертати увагу суспільства до проблем охорони окремих видів і загальною охорони дикої фауни. Поки ця ідея визріває, проте вже тепер окреслено коло видів, яким варто присвятити окрему увагу (за абеткою): бобер, борсук, вивірка, видра, вовк, їжак, кажан, ласка, сарна, свиня, сліпак, ховрах.

Література • References

- Використання... 2000. *Використання ультразвукових детекторів у дослідженнях кажанів* (Матеріали семінару в Ядутах 30 квітня — 3 травня 2000 року). За ред. І. Загороднюка. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, 1–58.
- Загороднюк, І., Покинйчереда, В., Домашнінець, В. 1998. Діяльність та інформаційні матеріали Українського хіротеріологічного центру. *Європейська ніч кажанів '98 в Україні*. Київ, 16–23. (Серія: Праці Теріологічної школи; Випуск 1).
- Загороднюк, І., Годлевська, Л. 2000. Теріологічна Школа–2000: визначення кажанів та локалізація їхніх сховищ за допомогою ультразвукових детекторів. *Вестник зоології*, **34** (6): 119–120.
- Загороднюк, І., Зізда, Ю. 2005. Дослідження гідрофільних угруповань ссавців (звіт про XI Теріологічну школу-семінар). *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія Біологія*, **17**: 195–198.
- Загороднюк, І. (ред.). 2005. *Ссавці відкритих просторів*. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Луганськ, 1–96. (Серія: Novitates Theriologicae; Pars 5).
- Загороднюк І., Петрушенко Я., Годлевська О., Тищенко В. (укладачі). 2005. Положення про Український центр охорони кажанів (УЦОК). *Ссавці відкритих просторів*. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Луганськ, 78–79. (Серія: Novitates Theriologicae; Pars 5).
- Кажани... 2003. Кажани Карпатського регіону: збірник наукових праць. За ред. І. Загороднюка. Українське теріологічне товариство НАН України, Київ, Рахів, Краків, 1–96. (Серія: *Novitates Theriologicae*, Pars 3).
- Лосев, А. Ф. 1995. *Проблема символа и реалистическое искусство*: 2-е изд., испр. Искусство, Москва, 1–320.
- Ссавці..., 1999. *Ссавці України під охороною Бернської конвенції*. За ред. І. Загороднюка. Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена. Київ, 1–222. (Праці Теріологічної школи; Вип. 2).
- Червона... 1980. *Червона книга Української РСР*. Наукова думка, Київ, 1–504.
- Roe, A. 1951. A psychological study of eminent biologists. *Psychological Monographs: General and Applied*, **65** (14): i–68. doi:10.1037/h0093639

Резюме

ЗАГОРДНЮК, І. Символи і логотипи Теріологічної школи та види-символи. — Використання пізнаваних зображень для позначення інформаційних продуктів, акцій та семінарів Теріологічної школи ведеться від початку заснування мережі. Первинними ідеями було використання тематичних зображень ссавців для окремих акцій — рись на обкладинці тому «Ссавці під охороною Бернської конвенції», вухань на емблемі акції «ніч кажанів», бабак на емблемі теріошколи в Луганському природному заповіднику та видра на емблемі Теріошколи, присвяченій коловодним ссавцям тощо. Надалі відбулося три напрямки спеціалізації — використання символу (зображення голови) рисі у якості основного лого для видань та інформаційних листів Теріошколи, використання зображення одного з видів ссавців, які символізують тему або місце проведення чергової теріошколи, на емблемі відповідної школи-семінару, започаткування та розвиток щорічної акції «сsaveць року» з відповідними інформаційними матеріалами, фотоконкурсами та іншими формами активності.